

Orta Çağ Batı Hıristiyan Manastırlarında (6-12. yy.) Manevi Okuma Kültürü: Lectio Divina

Spiritual Reading Culture in Medieval Western Christian Monasticism (c. 6-12.): Lectio Divina

Yasin Güzeldal

Dr. Milli Eğitim Bakanlığı

PhD. Ministry of National Education

İstanbul, Türkiye

yasinguzeldal@gmail.com orcid.org/0000-0002-7349-5388

Article Information/Makale Bilgisi

Article Types/Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: 10 February/Şubat 2022

Accepted/Kabul Tarihi: 31 May/Mayıs 2022

Published/Yayın Tarihi: 15 June/Haziran 2022

Pub Date Season/Yayın Sezonu: June/Haziran

Volume/Cilt: 26 **Issue/Sayı:** 1 **Pages/Sayfa:** 251-267

Cite as/Atıf: Güzeldal, Yasin. "Orta Çağ Batı Hıristiyan Manastırlarında (6-12 yy.) Manevi Okuma Kültürü: Lectio Divina [Spiritual Reading Culture in Medieval Western Christian Monasticism (c. 6-12): Lectio Divina]". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi-Cumhuriyet Theology Journal* 26/1 (Haziran 2022): 251-267.

<https://doi.org/10.18505/cuid.1071508>

Plagiarism/İntihal: Bu makale, iTenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by iTenticate. No plagiarism detected.

Yayıncı/Published by: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi/Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Theology.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Yasin Güzeldal).

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicariTüretilemez 4.0 (CC BY-NC 4.0) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır.

Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License CC BY-NC 4.0

Spiritual Reading Culture in Medieval Western Christian Monasticism (c. 6-12): Lectio Divina

Abstract: *Lectio divina* is a culture of reading, which has its roots in the early centuries of the church, and specifically refers to the contemplative reading of the Bible. The *lectio* has become one of the indispensable elements of monasteries, with the transition from the early desert monasteries, where reading outside the Bible was not given much importance, to the settled monastic order. Because the ultimate goal in monasteries is to be one with God. *Lectio divina* is also a practice that helps the monk to reveal the spiritual meaning of the scriptures that will lead him to the goal in this journey. *Lectio divina*'s entry into monastic literature dates back to St. Benedict (d. 547), who included it in the daily monastic calendar as a kind of monastic discipline. Saint Benedict has included some regulations in the *Benedictine Rule*, which is the monastic statute he wrote, that will enable the monks to perform *lectio divina* both in offices and when they are not busy with manual work (*Regula Benedicti*, 48). However, *lectio divina* means firstly the reading of the Bible and also reading the works of the church fathers. Over time, this situation developed in monastic circles as a trio of reading, meditation, and prayer (*lectio, meditatio, oratio*). Because the purpose of reading mentioned here is not to acquire knowledge, but to internalise the meaning of the text read. In the study, some questions regarding the content of the *lectio divina* practice, which was started to be practiced regularly in monasteries with Saint Benedict, the time allocated to it in the daily program and how it should be practiced, were answered. While the *lectio divina* is a useful way to study the Bible, it is not synonymous with Bible studies. Thus, while Bible studies require looking at the Bible as a whole and interpreting it by asking questions and occasionally doing research, the *lectio divina* requires a special focus on a short section of the Bible. What should be understood from this prayer-oriented approach is that reading can be in the form of a chapter, a passage, or even just a word. Because *lectio divina* means a meaning that carries reading to a spiritual dimension. For this reason, in this research, it has been tried to explain that it is an application beyond reading an ordinary text, with special emphasis on the spiritual aspect of *lectio divina*. The ideal of the monastery school, which Magnus Aurelius Cassiodorus (d. 583), who was a contemporary of Saint Benedict, thought that religious and mental sciences could be taught together, is important. In addition, in the study, information was given about the monastery copying activities and the copied works, which have an important place to be directly related to the *lectio* and ensuring the preservation of knowledge and transferring it to the next generations. Because, with introducing *lectio divina* into the monastic literature, the reading of works other than the Bible and religious books came to the fore. From this point of view, it has been tried to explain the comments made by the monastic leaders from the early period to the 12th century about the pagan literature, which is not included in the works read in the monastic libraries, how the attitude was towards these works, and the reasons why they approached these texts positively or negatively. *Lectio divina* gradually gained popularity among monasteries affiliated with the Roman Catholic Church, and by the 12th century it had evolved into the four-stage reading process known today by Guigo II (d. 1188). It is understood that a different type of mental activity is applied at each stage of these four steps, which comprise reading, meditation, prayer and contemplation. For this reason, it has been tried to explain how this four-step analogy, in which Guigo II describes the readings of the sacred texts in a metaphorical style, influences the practice of *lectio*. In addition, the views of Bernard of Clairvaux (d. 1153), one of the other important religious figures of the 12th century, who had a similar style to Guigo II, about *lectio* were discussed and the relationship between this practice and meditation was tried to be explained. Indeed, by people like Bernard of Clairvaux, the *lectio* came to be seen as a guide through the various stages of the soul's union with God. In our country, no independent or indirect study has been found about *lectio divina*. In the research, information will be given about the development of the *lectio divina* in the historical process, its content, its place in the monastic literature and the way it is applied. It is thought that this research will arouse interest and curiosity to show the importance given to the mystical dimension of Bible readings or other spiritual readings.

Keywords: History of Religion, Christianity, Scripture, Monastic Life, Lectio Divina.

Orta Çağ Batı Hıristiyan Manastırlarında (6-12 yy.) Manevi Okuma Kültürü: Lectio Divina

Öz: *Lectio divina*, kökleri kilisenin erken yüzyıllarına kadar dayanan, özellikle Kutsal Kitap'ın tefekkür edilerek okunmasını ifade eden bir okuma kültürüdür. Kutsal Kitap dışında okumaya çok fazla önem verilmeyen erken dönem çöl manastırlarından yerleşik manastır düzenine geçilmesiyle *lectio*, manastırların vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiştir. Zira manastırlarda nihai hedef, Tanrı ile bir olmaktır. *Lectio divina* da, keşişin bu yolculuğunda onu hedefe götürecek olan kutsal yazıların manevi anlamını ortaya çıkarmaya yardımcı olan bir uygulamadır. *Lectio divina*'nın manastır literatürüne girmesi onu bir tür manastır disiplini olarak günlük manastır takvimine dâhil eden Aziz Benedikt (öl. 547) ile birlikte olmuştur. Aziz Benedikt, kaleme aldığı manastır nizamnamesi olan Benedikt Kuralı'nda, keşişlerin gerek ayinlerde gerekse el işleriyle meşgul olunmayan vakitlerde *lectio divina* yapmalarını sağlayacak birtakım düzenlemelere yer vermiştir (*Regula Benedicti*, 48). Bununla birlikte *lectio divina*, başta Kutsal

Kitap'ın okunması olmak üzere aynı zamanda kilise babaların eserlerinin de okunması anlamına gelmektedir. Bu durum, zamanla manastır çevrelerinde okuma, meditasyon ve dua üçlüsü (*lectio, meditatio, oratio*) şeklinde gelişmiştir. Zira burada bahsedilen okumanın amacı bilgi edinmek değil, okunan şeyin anlamını özümsemeyi ifade etmektedir. Bununla ilgili olarak bu çalışmada, Aziz Benedikt ile birlikte manastırlarda düzenli olarak uygulanmaya başlanan *lectio divina* pratiğinin içeriği, günlük programda ona ayrılan vakit ve nasıl tatbik edilmesi gerektiği gibi birtakım sorulara cevap verilmiştir. *Lectio divina*, Kutsal Kitap'ı incelemek için faydalı bir yol olarak görülse de, Kutsal Kitap çalışmalarıyla aynı anlama gelmemektedir. Nitekim Kutsal Kitap tetkikleri, Kutsal Kitap'a bir bütün olarak bakmayı, sorular sorarak ve zaman zaman araştırma yaparak onu yorumlamayı gerektirirken; *lectio divina* ise Kutsal Kitap'ın kısa bir bölümüne özellikle odaklanmayı gerektirmektedir. Bu dua odaklı yaklaşımdan anlaşılması gereken, okumanın bir bölüm, bir pasaj, hatta sadece bir kelime şeklinde olabileceği hususudur. Zira *lectio divina*, okumayı manevi bir boyuta taşıyan bir anlam ifade etmektedir. Bu nedenle çalışmada *lectio divina*'nın manevi yönü üzerinde özellikle durularak, onun sıradan bir metin okumanın ötesinde bir uygulama olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Konu ile ilgili olarak, özellikle Aziz Benedikt'in de çağdaşı olan, Magnus Aurelius Cassiodorus'un (öl. 583) dini ilimler ve akli ilimlerin bir arada öğretilebileceğini düşündüğü manastır okulu ideali önem arz etmektedir. Ayrıca çalışmada, *lectio* ile doğrudan ilişkili olması ve bilginin muhafazasının sağlanıp sonraki nesillere aktarılması açısından önemli bir yeri bulunan manastır kopyalama faaliyetleri ve kopyalanan eserler hakkında da bilgi verilmiştir. Zira *lectio divina*'nın manastır literatürüne girmesiyle Kutsal Kitap ve dini kitaplar dışındaki eserlerin de okunması gündeme gelmiştir. Buradan hareketle, manastır kütüphanelerinde okunan eserlerin dışında kalan pagan literatürüne dair, erken dönemden 12. yüzyıla kadar manastır önde gelenleri tarafından yapılan yorumlar, bu eserlere karşı takınılan tavrın nasıl olduğu, bu metinlere olumlu mu yoksa olumsuz mu yaklaşımları gerekçeleri anlatılmaya çalışılmıştır. *Lectio divina*, zamanla Roma Katolik Kilisesi'ne bağlı olan manastırlar arasında popülerlik kazanmış ve 12. yüzyıla gelindiğinde 2. Guigo (öl. 1188) tarafından bugün bilinen hali olan dört aşamalı okuma sürecine dönüşmüştür. Okuma, meditasyon, dua ve tefekkür aşamalarından oluşan bu dört aşamanın her adımında farklı bir zihinsel aktivite türünün uygulandığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle 2. Guigo'nun, kutsal metin okumalarını metaforik bir üslupla anlattığı bu dört basamak benzetmesinin *lectio* pratiğinin uygulanmasına nasıl bir etkisi olduğu örneklerle izah edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, 2. Guigo'ya benzer bir üsluba sahip olan 12. yüzyılın bir diğer önemli dini figürlerinden Clairvaux'lu Bernard'ın (öl. 1153) da *lectio* ile ilgili görüşleri ele alınarak bu uygulamanın bahsi geçen dönemlerde okuma ve meditasyon arasındaki ilişkisi ortaya konmaya çalışılmıştır. Nitekim zamanla Clairvaux'lu Bernard gibi isimler tarafından *lectio*, ruhun Tanrı ile birleşme yolculuğundaki çeşitli aşamalar için bir rehber olarak görülmeye başlanmıştır. Ülkemizde *lectio divina* hakkında müstakil veyahut dolaylı bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Araştırmada *lectio divina*'nın tarihsel süreç içerisindeki gelişimi, içeriği, manastır literatüründeki yeri ve uygulanma şekli hakkında bilgi verilecektir. Bu araştırmanın, Kutsal Kitap okumaları ya da diğer manevi okumaların mistik boyutuna verilen önemi göstermesi açısından ilgi ve merak uyandıracığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Hıristiyanlık, Kutsal Kitap, Manastır Yaşamı, *Lectio Divina*.

Giriş

Çeşitli türlerde ve bağlamlarda okuma yapma, manastır kültürü ve maneviyatı için önemli bir temel teşkil etmektedir ve kenobitik (cemaat) yaşamın Batı manastırlarında uygulanmaya başlamasından bu yana Batı manastırlarının gündelik programlarının temel bir unsuru haline gelmiştir. Bu okuma türünün uygulanma şekli Orta Çağ boyunca çok az değişiklik gösterse de önemi her dönemde aynı şekilde anlaşılmamıştır. *Lectio*'ya yönelik yaklaşımları doğru anlamak için *lectio divina*'yı, sadece manevi okuma ile Tanrı'ya adanmışlığın bir tutulması olarak görmemek gerekmektedir.

Dualı bir yaşam ve Tanrı ile bir olma düşüncesi daima manastır yaşamının amacı olarak kabul edilirken, bu hedefe yönelik manevi gelişim, XI ve 12. yüzyıllara kadar sistematik bir incelemeye tabi tutulmamıştır. Bu nedenle, manastır yazarları, ruhsal yaşamı analiz etmeye ve ruhun birkaç farklı aşamadan geçerek ilerlemesi için yeni yöntemler geliştirmeye başlamışlardır. Bu analizler bağlamında, *lectio*'ya, hem kendi başına hem de sesli dua, meditasyon, iyi işler ve tefekkür gibi diğer uygulamalarla ilişkili olarak manevi yükselişin bir aracı olarak yeni bir anlam yüklenmiştir. *Lectio divina*, genellikle Tanrı'ya adanmışlığın bir tezahürü olarak kutsal yazıların ve onun yorumlarını içeren yazıların özel bir amaçla okunmasını, hem entelektüel hem de duygusal bir manevi egzersiz olarak tanımlamıştır. Buradaki temel amaç, manevi bir yaşam süren kişiyi inancın gizemlerinde eğitmeye çalışmak, onu duaya hazırlamak, onun ahlakının olumlu yönde değişmesini sağlamak ve en nihayetinde Tanrı ile tefekkür birliğine ulaşmaktır. Bu durum, sözlü kültürden yazılı kültüre geçişin de etkisiyle, bireysel okumaya verilen önemin de zamanla artmasıyla desteklenmiştir. Bunun neticesinde *lectio divina*, gerçekten mükemmel bir manastır ruhani egzersizi olarak görülmeye başlanmıştır ve XI-12. yüzyıllar arasında bu uygulamanın bir bilgi alanında ustalaşmaktan ziyade, Tanrı ile kişisel birliktelik arayışında olan kişilerin için “bir tür meditasyon okuması” olarak anlaşıldığı görülecektir.

1. Lectio Divina Terimi ve Tarihsel Gelişimi

Lectio divina, literal anlamda “ilahi okuma” anlamına gelmekte, ancak genellikle *ruhsal veya manevi okuma* olarak anlaşılmaktadır. Erken dönem için *sacra pagina*¹ ile eşdeğer olan *lectio divina* ifadesi çoğu kez, Kutsal Yazılar’ın veya Kilise Babalarının yazılarının *kutsal bir okumasını* ya da metin üzerinde dua ederek düşünmeyi ve tefekkürü gerektiren diğer manevi yazıları ifade etmektedir. Aynı zamanda bu ifade, Kutsal Yazılar aracılığıyla dua ederek Tanrı’nın kişisel sözünü iştmenin ve O’nunla bağlantı kurmanın da bir yolu olarak görülmüştür. 12. yüzyıl yorumcuları, *lectio* teriminin gramer analizi üzerinde durmuşlar ve *legere* kelimesinin *toplamak ve bir araya getirmek* anlamına gelen orijinal anlamından hareketle bu kelimeyi, *gözün bir sayfayı gözden geçirmesi ve ondan önemli olanı toplamasını sağlamak* şeklinde yorumlamışlar, buradan hareketle de *lectio divina* eylemini bir nevi arılar gibi İncil’in farklı bölümlerinden *gerçeğin özünü* toplama faaliyeti olarak görmüşlerdir.² Tanrı ile konuşma ve onunla bir olma olarak anlaşılan *Lectio divina*’nın bu anlamına Yeni Ahit’te birden çok pasajda rastlamak mümkündür:

"Dileyin, size verilecek; arayın, bulacaksınız; kapıyı çalın, size açılacaktır."³ "Tanrı'nın sözü diri ve etkilidir, iki ağızlı kılıçtan daha keskindir. Canla ruhu, ilikle eklemeleri birbirinden ayırarak kadar derinlere işler; yüreğin düşüncelerini, amaçlarını yargılar."⁴ "Kutsal Yazılar'ın tümü Tanrı esinlemesidir ve öğretmek, azarlamak, yola getirmek, doğruluk konusunda eğitmek için yararlıdır."⁵ "Demek ki iman, haberi duymakla, duymak da Mesih'le ilgili sözün yayılmasıyla olur."⁶

Kutsal Kitap'ta geçen bu ifadelerle göre *lectio divina*, metindeki manevi anlamı aramak, kalbin düşüncelerini iyi ve kötü olarak ayırmak için bir araçtır. Bu nedenle *lectio divina* uygulaması Tanrı sözünün okuyucunun kalbinin derinliklerindeki düşüncelerini ortaya çıkaracak bir eylem olarak görülmüştür. Kutsal yazılarda yer alan herhangi bir gerçeğin doğrudan Tanrı tarafından verildiği belirtilerek *lectio divina*’nın, okuyucunun hem dünyevi hem de manevi hayatına yön veren bir eylem olduğu vurgulanmıştır.

Manastırda hem ayin esnasında yapılan okumalar hem de manastırın gündelik takvimi içerisinde bir yeri olan *lectio*, keşişi Tanrı ile birlikteliğe götüren ayrıcalıklı bir araçtır. *Lectio*, Tanrı'nın Söz aracılığıyla açıklanan bilgeliğinde keşişin gelişmesi için Kutsal Yazılar'ın ruhsal anlamını ortaya çıkarmayı amaçlar. Bu nedenle, *lectionun* dayandığı kutsal metin yorumu, Söz üzerine yapılan ne bilimsel ne tarihsel-eleştirel ne de modern anlamdaki akademik teolojik kavrayışı hedeflemektedir. Nitekim keşiş, entelektüel olarak bilgilenmek veya aydınlanmak için *lectio divina* ile uğraşmaz. Ancak, metnin bir okuyucunun sorularını yanıtlayacağı mertebeye ulaşabilmesi için, okuma düzenli olarak yapılmalıdır. Bununla ilgili olarak Ioannes Cassianus (öl. 435): “Ancak bu çalışma sayesinde ruhumuzun yenilenmesi büyüdükçe, Kutsal Kitap da yeni bir yüz kazanmaya başlayacak ve büyümemizle birlikte daha kutsal anlamların güzelliği de bir şekilde büyüyecektir” demektedir.⁷

Lectio divina’nın geçmişi, kökleri Yahudiliğe dayanan erken dönem Hıristiyan kilisesinin ilk günlerine kadar gitmektedir. Nitekim Yahudilerin Tevrat metinlerine dair her zaman metni okuma ve anlamaya yönelik iki tür yaklaşımı olduğu bilinmektedir. Bunlardan ilki analitik ve metnin tek nesnel, gerçek anlamının keşfedilmeye çalışıldığı literal okuma yöntemi, ikincisi ise daha derin ve kişisel ruhsal anlamı aradığı için görece öznal bir yaklaşımın takip edildiği ve ilk kez İskenderiyeli Philo (öl. 50) tarafından Yahudi kutsal kitabına uygulanan alegorik okuma yöntemidir.⁸ İlk dönem Hıristiyanlarının *lectio divina*’yı geliştirdikleri ve üzerine bina

¹ *Sacra pagina* ya da *lectio sacra*, Kutsal Yazılar’ın metninin kastedildiği yazıları ifade etmektedir. Orta Çağ’da yorumcunun, dilbilgisi, retorik, diyalektik ve felsefe araçlarını kullandığı Kutsal Yazı çalışmalarını da tanımlayan bir anlamda kullanılmıştır. Jerome (Hieronymus ö. 420), Ambrosius (ö. 397) ve diğer IV. ve V. yüzyıl patristik otoritelerinin yazılarında bu ifadeyi kullandıkları bilinmektedir. P. De Letter - W. J. Hill, “Theology, History Of”, *The New Catholic Encyclopedia*, 2nd Edition, ed. Berard L. Marthaler (Detroit : Washington, D.C: Gale Research Inc, 2002), 13/904; Mariano Magrassi, *Praying the Bible: An Introduction to Lectio Divina* (Collegeville, MN: Liturgical Press, 1998), 15.

² Kelimenin etimolojisi ve diğer tartışmalar için bk. Ambrose Wathen, “Monastic Lectio: Some Clues from Terminology”, *Monastic Studies* 12 (1976), 207-216.

³ Luk.11:9.

⁴ İbr.4:12.

⁵ 2Ti.3:16.

⁶ Rom.10:17.

⁷ John Cassian, “Conferences (Collationes)”, *Nicene and Post-Nicene Fathers*, çev. Edgar C.S. Gibson, ed. Philip Schaff (The Newman Press, 1997), 11/böl. 14:11-1.

⁸ Stefan C. Reif, *Judaism and Hebrew Prayer: New Perspectives on Jewish Liturgical History* (Cambridge University Press, 1995), 63; Dursun Ali Aykıt, *Hıristiyanlığın Öncüsü Olarak İskenderiyeli Philo* (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2011), 111-124.

ettikleri sistem alegorik okuma yöntemidir. Bu yöntemi III. yüzyılda geliştiren Origenes (öl. 253), Kutsal Yazılar'a Tanrı'dan kişisel bir mesaj bulmak amacıyla yaklaşmanın gerekli olduğunu söylemek için $\theta\epsilon\acute{\iota}\alpha\ \alpha\nu\acute{\alpha}\gamma\nu\omega\sigma\eta$ (thea anagnosis-ilahi okuma) ifadesini kullanmıştır.⁹ Bu nedenle, *lectio* terimi, *kutsal sayfalar*'daki kelimelerin sadece zihinsel bir kavrayışı olarak değil, daha ziyade vahyedilen gerçeği ilan eden Tanrı'yı *dinleme* ve gerçekten O'nu *duyma* aracı olarak anlaşılmalıdır.¹⁰

Batılı keşişlerin kenobitik yaşamında ise keşişin yaşamını Tanrı'nın hizmetine odaklamak için, tümü kurallar tarafından belirlenen günlük programın içindeki konumu nedeniyle *lectio*, daha çok *divina*, yani manevi okuma anlamına gelmektedir. Nitekim keşişler *lectio divinaya* ve kurallarda belirtilen diğer tüm faaliyetlere kutsal bir itaatle bağlı oldukları için bu tür egzersizler de kutsal kabul edilmiştir. 12. yüzyıla gelindiğinde ise dönemin manastır yazarları, *lectio*'nun amacını kendilerinden önceki yazarlardan daha fazla vurgulamışlardır. Bu yazarlar *lectio*'nun aşamalarını sistematik hale getiren ve ileride detaylı olarak değinilecek olan, Şartrö Tarikatı'ndan¹¹ 2. Guigo'yu takip ederek, genellikle *lectio*'yu Cennet merdiveninin ilk basamağı olarak görmüşlerdir.¹²

Özetle *Lectio divina*, Hıristiyan dünyasında öncelikle Doğu'da Çöl Babaları tarafından *Tanrı Sözü*'nün dua ve okuma hayatının temeli haline getirilmesi ve bundan kısa bir süre sonra da Aziz Benedikt tarafından Batı manastırcılığının merkezi konumuna getirilmesiyle daha popüler bir hüviyete bürünmüştür. 2. Vatikan Konsili'nden sonra¹³ özellikle 2. Vatikan Konsili'nde kabul edilen *Dei Verbum*'da (İlahi Vahiy Hakkında Yasa) Kilise ve Tanrı'nın *Sözünün* ayrılmaz bir şekilde birbiriyle bağlantılı olduğunun vurgulandığı, Tanrı'nın *Sözünün* öneminin yeniden değerlendirildiği ve buradan hareketle *lectio divinaya* olan ilgilinin daha da arttığı görülmektedir. Her ne kadar reformasyon ile birlikte Kutsal Kitap'ın Protestanlar tarafından tek otorite olarak kabul edildiği ve onların da bu düşünce etrafında bir *lectio divina* kültürü benimsedikleri bilirse de, *lectio divina* günümüze kadar öncelikle manastır maneviyatıyla ilişkilendirilmiştir.¹⁴

2. Çöl Babaları ve Lectio Divina

Manastır kaynaklarında ifade edilen okuma ile ilgili görüşleri değerlendirmek ve bunların 12. yüzyıla kadar olan gelişiminin izini sürmek *lectio divina*'yı daha iyi anlamak adına önemlidir. Hıristiyan manastırcılığının ilk dönemleri olarak kabul edilen III. ve IV. yüzyıllarda bir keşiş, şehirden ve dünyadan ayrılıp çöle çekilen biri olarak görülmektedir. Temelde, dünyadan el etek çekilmesiyle, dünyevi her şeyin de terk edildiği, tamamıyla Tanrı ile birlikteliğin hedeflendiği yeni bir hayat öngörülmektedir. Ancak, çöle çekilen keşişin geride bıraktığı dünya, Mesih'in bilgeliğinin ve Kutsal Kitap'ta öğretilen erdemlerin karşılaştırıldığı birtakım laik öğrenme ve değerleri de bünyesinde barındırmaktadır. Nitekim bu bağlamda Kilise Babalarının laik öğrenme araçlarının (retorik, mantık, gramer, edebiyat) birçoğunu bünyesinde barındıran pagan edebiyatına karşı tutumlarında kararsız olduklarını görmek mümkündür. Örneğin Origenes, Tertullianus (öl. 225), Jerome (öl. 420) ve Augustinus (öl. 430) dâhil olmak üzere birçok etkili Hıristiyan Kilise Babasının Mesih'in mesajını yaymak için dilbilgisi ve retorik gibi seküler alanlarda eğitim gördüğü bilinmektedir. Babalardan bazılarının, pagan klasiklerinin incelenmesinin görece belli bir değere sahip olduğunu kabul etmeye meyilli oldukları da görülmektedir.¹⁵ Nitekim onlara göre neticede tüm gerçeklerin ve doğruların Tanrı'dan geldiği kabul

⁹ "Ve kendinizi ilahi okumaya adanmış zaman, doğrulukla ve Tanrı'ya sıkı sıkıya bağlı bir inançla, ilahi sözlerin insanların çoğundan gizlenen anlamını arayın." Origenes, *Epistula ad Gregorium*, 4, *Saint Gregory Thaumaturgus Life and Works* (The Fathers of the Church, Volume 98), çev. Michael Slusser (Washington, D.C.: Catholic University of America Press, 1998); Raymond Studzinski, *Reading To Live: The Evolving Practice of Lectio Divina* (Trappist, Ky. : Collegeville, Minn: Liturgical Press, 2009), 55.

¹⁰ Studzinski, *Reading To Live*, 178-179.

¹¹ Şartrö Tarikatı (L'Ordre des Chartreux), Fransa'nın Grenoble şehrinde 1084 yılında Aziz Bruno (ö. 1101) tarafından kurulmuştur. Bu tarikat Benedikt Kurallarını takip etmez; bunun yerine kendilerinin oluşturdukları kurallara göre yaşarlar. *Raymund Webster*, "The Carthusian Order", *The Catholic Encyclopedia* (New York: Robert Appleton Company, 1911), 3/388.

¹² Guigo, *Ladder of Monks and Twelve Meditations*, çev. Edmund Colledge-James Walsh (Kalamazoo, Mich: Liturgical Press, 1981), 69.

¹³ "Dei verbum" (Erişim 18 Ocak 2022), böl. 25.

¹⁴ David G. Benner, *Opening to God* (Illinois: InterVarsity Press, 2010), 47-48.

¹⁵ Bu noktada pagan düşüncelere uzak durma hususunda değişim ve dönüşüm önem arz etmektedir. Örneğin Augustinus, "De doctrina christiana"nın ikinci kitabında, pagan klasiklerinin Kutsal Yazılar'ın nasıl daha mükemmel bir şekilde kavranmasına yardımcı olduğunu söylemektedir. Augustine, "On Christian Doctrine (De doctrina christiana)", *Nicene and Post-Nicene Fathers-1*, ed. Philip Schaff (New York: The Christian Literature Publishing Co, 1890), 2/böl. II-42. Jerome, Roma'da belagat profesörü Magnus'a yazdığı bir mektupta, putperest yazarlardan faydalanılmasını önermektedir. Jerome, "Letter (Epistola)", *Nicene and Post-Nicene Fathers-1*, ed. Philip Schaff (Buffalo, NY: Christian Literature Publishing Co., 1887), 6/böl. 70. Tertullianus, henüz Hıristiyanlık Roma tarafından legal kabul edilmeden önce tam bir pagan dünya karşıtı

edilmektedir.¹⁶ Bununla birlikte erken dönemde, pagan eğitim okulları ile çöl yaşamı arasında ciddi bir kopukluğun olduğu da görülmektedir. Zira çöl manastır yaşamı, tatbik edildiği şekliyle, tamamıyla dünyayı ve dünyevi işleri arka plana atmaya gerektirmektedir. Bunun sebepleri arasında çöl keşişlerinin çoğunun, okumayı sadece yararsız değil, hatta zararlı olarak görmesi gösterilebilir; çünkü bu dönemde, ruh dağılmaya müsaitse okurken asıl görevi olan duadan uzaklaşabilir ve böylece disiplin ve sebat gerektiren uygulamaları ihmal edebilir, görüşü hâkimdir. Ayrıca Pavlus'un pagan edebiyatı ve felsefeye karşı tutumu da bu görüşü destekler niteliktedir.¹⁷

Çöl Babalarının sözleri/deyişleri (*Apophthegmata Patrum*) olarak bilinen yazılarda düzenli bir faaliyet olarak okumaktan pek söz edilmez. Buna göre, yalnızca içerdiği öğretiler ve ahlaki derslere aşına olmak için Kutsal Yazılar'ı belirli bir miktarda okumaya ihtiyaç duydukları anlaşılmaktadır.¹⁸ Ayrıca, *apophthegmata*lara bakıldığında Kutsal Kitap dışındaki kitapların çölde çok az yeri olduğu anlaşılır. Zira bunlar, genellikle keşişlerin geride bıraktığı maddi mülklerin ve dünyevi zevklerin bir parçası olarak görülmüştür.¹⁹ Ancak, okumaya karşı alınan bu tavrın manastır hayatının bireysel yaşamdan (eremitik) toplu halde yaşanan manastır yaşamına (kenobitik) geçildiğinde ciddi bir dönüşüme uğrayacağı görülmektedir.²⁰

3. Çölden Yerleşik Manastır Yaşamına Geçiş ve *Lectio Divina*

Lectio uygulanmasının yapılabilmesi için ideal koşulların mevcut olduğu özel bir mekân gerekmektedir. Bu sebeple V. yüzyıldan başlayarak, *lectio divina* öncelikle manastır hayatıyla ilişkilendirilmiştir. Nitekim cemaat halinde yaşayan bir keşişin ihtiyaçları, bireysel olarak çölde yaşayan bir keşişin ihtiyaçlarından çok daha farklı ve fazladır. Kenobitik manastır yaşamı, en başından beri, el emeğine, disipline ve toplu ibadete bağlı bir yaşam olarak kendini göstermektedir ve bu yüzden okuma da bu temel faaliyetler içerisinde yer almaktadır. Bununla birlikte bir diğer önemli nokta, bu tür manastır topluluklarının özelliği manevi bir lider veya kurucusu tarafından üyelerine verdiği direktifler veya üyeleri tarafından sorulan sorulara verilen cevaplar şeklinde gelişen, üyelerinin hayatlarını sistemleştirmek ve düzenlemek için oluşturulan yazılı bir kuralının bulunmasıdır. Nitekim normatif bir belgenin varlığı tüm sosyal organizasyonların karakteristik bir özelliğidir. Bu sebeple, okumaya daha fazla değer verilmesinin ve okumanın kenobitik manastır yaşamında artan rolünün, çöl keşişleri için mevcut olmayan bu kurallardan geldiği söylenebilir.

söyleme sahipken; Hıristiyanlık Roma'da legal olarak görülmeye başlandıktan sonra Tertullianus'un da söylemlerinin bu yönde şekillendiği ve pagan kaynakların Hıristiyanlığa dahil edildiği dikkate değer bir husustur. Bununla ilgili olarak Tertullianus'un, Hıristiyan öğrencilerin paganlara ait okullara devamının kaçınılmaz olduğunu kabul etmiştir. Tertullianus, "De idolatria (On idolatry)", *Ante-Nicene Fathers*, çev. S. Thelwall, ed. Alexander Roberts vd. (New York: Christian Literature Publishing Co., 1886), 3/böl. 10; Paul Lejay, "Latin Literature in the Church", *Catholic Encyclopedia* (New York: Robert Appleton Company, 1908).

¹⁶ Cassian, "Conferences (Collationes)", 11/ böl. 2.

¹⁷ Lillian I. Larsen-Samuel Rubenson, *Monastic Education in Late Antiquity: The Transformation of Classical Paideia* (Cambridge University Press, 2018), 219-235. "Dikkatli olun! Mesih'e değil de, insanların geleneğine, dünyanın temel ilkelerine dayanan felsefeyle, boş ve aldatıcı sözlerle kimse sizi tutsak etmesin." Kol.2:8.

¹⁸ Bununla ilgili olarak, Kıbrıs Piskoposu Epiphanius (ö. 403), Kutsal Yazılar'ı okumanın günaha karşı büyük bir koruma olduğunu kabul ederken, Kutsal Yazılar'ı okumamanın ise bir uçurum ve derin bir boşluk olduğu konusunda uyarılarda bulunmuştur. *The Sayings of the Desert Fathers: The Alphabetical Collection*, çev. Benedicta Ward (Kalamazoo, Mich: Liturgical Press, 1975), 58/ böl. 9-11.

¹⁹ *The Sayings of the Desert Fathers*, 42/ böl.12. Burada, bu dünyanın tüm lükslerinden vazgeçen keşişlerin maddi bir değere sahip oldukları için değerli bir mülk olan kitapların da terk ettikleri anlaşılmaktadır. Bu duruma başka bir örnek Phermeli Theodore'dur (ö. 408?). O da aynı amaç uğruna sahip olduğu kitapları satmış, karşılığında aldığı parayı fakirlere dağıtmıştır. *The Sayings of the Desert Fathers*, 73/ böl.1; John Wortley, *An Introduction to the Desert Fathers* (Cambridge, United Kingdom ; New York, NY: Cambridge University Press, 2019), 141.

²⁰ Kenobitik manastır yaşamının örneklerini Yahudilik'te de görmek mümkündür. Örneğin Therapeutae gibi mistik kökenli bir topluluğun kilise tarihçisi Eusebius (öl. 339) tarafından Hıristiyan bir oluşum olarak gösterilmeye çalışıldığı bilinmektedir. Detaylı bilgi için bkz.: Dursun Ali Aykıt, "Bir Yahudi Mistik Grubu: Therapeutae", *Kutadgubilig: Felsefe Bilim Araştırmaları* 0/23 (2013), 61-64.

Bununla birlikte, Pachomius (öl. 348), Basileios (öl. 379), Augustinus, *Regula Magistri*²¹ ve Benedikt gibi manastır yazarlarının yazmış oldukları tüm büyük manastır kuralları keşişler için günlük belirli bir okuma ve meditasyon zamanı sunmaktadır.²²

Hıristiyanlığın İmparatorluk tarafından tanınması (M.S. 313) ile sona eren zulüm dönemi sonrasında artık şehitliğe (martyrdom) gerek duyulmayan bir ortam oluştuğundan, ideal Hıristiyan tipolojisi oluşturmak için Hıristiyanlar arasında, inzivaya çekilmek ve keşişlik hayatı popüler hale gelmiştir. Çöl keşişleri dünyayla, bedenle ve şeytanla savaşmak için yalnızlığa kaçarken, kenobitik keşişlerinin baş düşmanları ise, itaatsizlik, huzursuzluk ve belki de en tipik manastır kusuru tembellik, manevi bir uyuşukluk veya kayıtsızlık anlamlarına gelen *acedia*dır.²³ Zira tembellik Hıristiyan geleneğinde en büyük günahlardan biri olarak kabul edilmektedir. Ayrıca manastırlarda keşişlerin bazı işlerle meşgul edilmesi gerektiği, aksi takdirde bu durumun birtakım problemlere yol açacağı öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Bu nedenle manastırlarda kefare, el emeği ve okuma, ruhun bu tür hastalıklarının tedavisi olarak görülmektedir. Buna göre, *lectio* için ayrılan sürelerde, okuma yazma bilmeyenler boş kalmaları diye alternatif olarak bir el işine yönlendirilir: "Eğer bir kişi okuma ve eğitim hususunda tembellik ve isteksizlik yaparsa, boşta kalmaması için kendisine bir iş verilir."²⁴ Pachomius Kuralı'nda ise okuma yazma bilmemek söz konusu değildir. Bu konu hakkında Pachomius şöyle der:

"Bu kişi okuma yazma bilmiyorsa birinci, üçüncü ve altıncı saatlerde bu iş için görevlendirilmiş, ona okuma yazma öğretebilecek birine gidecek, onun önünde minnettarlıkla duracak ve çok dikkatli bir şekilde öğrenecektir. Daha sonra alfabe, heceler, fiiller ve isimler onun için yazılacak ve istemese bile okumaya mecbur edilecektir. Manastırda okumayı öğrenmeyen ve Kutsal Yazılar'dan bir şeyler ezberlemeyen hiç kimse olmayacaktır. Bu kişi, en azından Yeni Ahit ve Mezmurlar'ı ezberlemelidir."²⁵

Okunan metnin ezberlenmesine yönelik yapılan çalışmalar, manastırcılığın ilk yüzyıllarında elde birden çok nüsha halinde kitapların bulunmamasıyla açıklanabilecek bir uygulamadır. Bununla birlikte Pachomius'un, keşişlerin sadece inzivaya çekilip münzevi bir yaşam süren bireyler olarak kalmasını değil, aynı zamanda onların entelektüel birikime sahip olmalarını da hedeflediği anlaşılmaktadır.

4. Benedikt Kuralı ve Regula Magistri'de Lectio Divina

VI. yüzyıla gelindiğinde Aziz Benedikt, çöl manastırlarından gelen Doğu geleneğinin Batı şartlarına uygun olmayacağı düşüncesiyle manastır sistemi içerisinde birçok köklü değişiklik yapmıştır (yeme-içme, uyku, kılık-kıyafet vb.). Benedikt'in yaptığı bu değişikliklerde daha ılımlı bir manastır yaşamı sunduğu ve bu doğrultuda kendi kurallarını oluşturduğu bilinmektedir.

Benedikt'in yaşadığı dönemde *lectio divina*, manastır yaşamının ve ibadetlerinin önemli bir parçası haline gelmiştir. Kuşkusuz bunda *Regula Magistri* ve Aziz Benedikt'in katkısı büyüktür. *Regula Magistri* keşişlerinin kutsal yazıları, ilk manastır literatürü ve kilise babalarının yazılarının okunması amacıyla günde üç²⁶, Aziz Benedikt'in kaleme aldığı Benedikt Kuralı ise yaklaşık günde dört saati *lectio divina*'ya ayırmıştır. Bu süre zarfı içerisinde yapılan okumalar sadece teoloji veya din dersi değil, aynı zamanda keşişin ruhsal gelişimine yönelik bir okuma sürecini de ifade etmektedir.

²¹ "Üstadın Kuralı". VI. yüzyılda İtalya'da yazıldığı düşünülen, yazarı anonim olan, aynı zamanda Benedikt Kuralı'nın da ana kaynaklarından biri olarak gösterilen bir manastır nizamnamesi. Detaylı bilgi için: Yasin Güzeldal, *Aziz Benedikt ve Hıristiyan Manastır Yaşamı* (İstanbul: Ayışığı Kitaplığı, 2021), 245.

²² Basileios, *The Asketikon of St Basil the Great*, çev. Anna M. Silvas (Oxford: Oxford University Press, 2005); *The Rule of the Master*, çev. Luke Eberle OSB (Liturgical Press, 1977); Benedictus, RB 1980: *The Rule of St. Benedict in Latin and English with Notes*, ed. Timothy Fry (Collegeville, Minn: The Liturgical Press, 1981); Augustine, *The Monastic Rules (Ordo Monasterii)*, ed. Boniface Ramsey (Hyde Park, N.Y: New City Press, 2004); Pachomian Koinonia: II, *Pachomian Chronicles and Rules*, çev. Armand Veilleux OCSO (Kalamazoo, Mich: Liturgical Press, 1981).

²³ Placide Deseille, "Acedia According to the Monastic Tradition", *Cistercian Studies Quarterly* 37/3 (2002); Andrew Crislip, "The Sin of Sloth or the Illness of the Demons? The Demon of Acedia in Early Christian Monasticism", *The Harvard Theological Review* 98/2 (2005), 151-153; Cassianus, "Institutes", *Nicene and Post-Nicene Fathers-2*, ed. Philip Schaff (Edinburgh: T&T Clarke, 1994), böl. 10:2. Aziz Benedikt de tembelliği ruhun düşmanı olarak görür ve alışkanlık haline getirildiğinde keşişin cezalandırılması gerektiğini söyler. Benedictus, *Regula Benedicti*, böl. 48.

²⁴ Benedictus, *Regula Benedicti*, böl. 48:23.

²⁵ Pachomian Koinonia, böl. Praecepta: 139-140; Duncan Robertson, *Lectio Divina: The Medieval Experience of Reading* (Liturgical Press, 2011), 91.

²⁶ *Regula Magistri*, böl. 50:16.

Lectio divina'ya ayrılan zaman miktarı mevsimlere ve bir manastır kuralından diğerine değişmektedir. Benedikt, *Lent*²⁷ döneminde okuma süresini daha da artırmıştır.²⁸ Bu nedenle Benedikt, *Lent*'in başlangıcında her keşişin kütüphaneden bir kitap almasını ve bu kitabın tamamının disiplinli bir şekilde bu amacı gözeterek okuması gerektiğini belirtmektedir.²⁹ Ayrıca, *Regula Magistri* ve Benedikt, Augustinus'un *Ordo Monasterii*'sinde ifade ettiğinden daha erken saatlere okumayı koymuşlardır.³⁰ Çünkü kış mevsiminde sabahları çalışmak için çok soğuk olacağından, *lectio* genellikle günün ilk ayın vakitlerinde (*Prime* ile *Terce* arasında, yaklaşık olarak 05:00-08:00 arası), yazın ise dördüncü ile altıncı saat (yaklaşık olarak 10:00-12:00) arasında yapılmaktadır.³¹ Burada dikkat çeken husus, Benedikt'in okuma ve çalışma eylemlerinin, mevsim şartlarını da göz önüne alarak günün en verimli saatlerinde yapılmasını sağlamasıdır. Bu düzenleme, pratik gerekçelerinin yanı sıra, keşişlerin kutsal yazılara dinlenmiş ve taze bir zihinle okumalarına imkân sağlaması açısından da önem teşkil etmektedir. Bu nedenle *lectio*, özellikle toplumun geri kalanının büyük oranda okuma ve yazma bilmediği bir dönemde, keşişlerin yaşamında önemli bir yere sahipti. Bununla ilgili olarak *Regula Magistri*, keşişlerin okumaya ayrılan vakitlerde, günlük ayinler için gerekli olan Mezmurlar'dan bazı kısımları ezberleyeceklerine ve okuma yazma bilmeyen keşişlere de *lectio* zamanında okuma yazma öğretileceğine dikkat çekmektedir.³² Bu durum, manastır duvarlarının ardında yazılı metinlere gerçek bir değer verildiğini göstermektedir. Bu tutum ileride okuma eyleminin yanı sıra kopyalama faaliyetine dönüşerek manastırların bilginin muhafazasını sağlayan kurumlar haline gelmesinde önemli rol oynayacaktır. Erken dönem manastır kurucularının *lectio* uygulaması için sağladıkları bu ortamın, günlük manastır işleyişinin bir parçası ve disipline edici işlevinden daha öte bir uygulama olduğunu ortaya koymaktadır.

Regula Magistri'de okumanın birincil gerekçesinin aylıklıktan kaçınmak olduğu açıktır: "Gün içinde dinî görevler/ayinler sona erdiğinde, Mezmurlar'ın okunmasına ara verildiği sürelerdeki zaman dilimlerinin aylıklıkla geçmesini istemiyoruz, çünkü kısa süreli aylıklık uzun vadeli bir kazanç getirmez."³³ Bu nedenle keşiş, zamanının geri kalanını okuyarak geçirmelidir. Hatta okunan metnin kutsal bir doğaya sahip olması önem arz etmesine rağmen *Regula Magistri*, ağızları kötü sözlere kapatabilecek ve günahtan uzaklaştırabilecek herhangi bir kitabın okunmasını da kabul etmektedir.³⁴ Benedikt de, *lectio*'ya daha fazla zaman ayırmasına rağmen, *Regula Magistri*'nin okuma gerekçesinin çok ötesine geçmemiştir. Nitekim Benedikt'e göre tembellik ruhun düşmanı olduğundan,³⁵ keşiş hiçbir zaman boş kalmayacak ve belirli bir süreyle daima okumaya ayıracaktır.

Lectio'nun manastır kurallarında vurgulanan önemli bir yönü de ciddiyettir. Günlük ayinlerde yapılan okumalarda ciddiyetsizliğe ve laubaliliğe asla taviz verilmemektedir. Örneğin Benedikt, ayinlerde yapılan okumalarda herhangi bir yetişkinin hata yapması durumunda bunun kefaletinin ödenmesini, bu hatayı yapan eğer bir çocuk ise onun fiziksel cezaya çarptırılması gerektiğini söylemektedir.³⁶ Bununla birlikte Benedikt'e göre, *lectio*'ya ayrılan vakitlerde bir ya da iki kıdemli keşişin okuma yapılırken manastırı denetlemek için görevlendirilmesi gerekmektedir. Bu kıdemli keşişlerin görevi, ilgisiz, boş zaman geçiren ya da boş konuşarak okumayı ihmal eden diğer keşişleri gözlemlemektir. Zira böyle yaparak ciddiyetsiz bir tutum sergileyen keşişlerin sadece kendilerine zarar vermeye kalmayacakları, aynı zamanda başkalarını da rahatsız edecekleri düşünülmüştür. Eğer bu şekilde davranan bir keşiş tespit edilirse bir ya da iki kez uyarılmaktadır. Ancak, bu kişi eğer ıslah olmazsa, diğerlerine de ibret olması için kuralın hükmüne göre, kefalet, cemaatle birlikte yenilen yemekten ihraç, son çare olarak da fiziksel ceza ile cezalandırılmaktadır.³⁷

²⁷ İsa Mesih'in çölde 40 gün oruç tutarak geçirmesi anısına Hıristiyanların Paskalya öncesi 40 gün boyunca girdikleri bir tür oruç/perhiz dönemidir.

²⁸ Benedictus, *Regula Benedicti*, böl. 48.

²⁹ Benedictus, *Regula Benedicti*, böl. 48:15.

³⁰ Augustine, *Ordo Monasterii*, böl. 2.

³¹ Benedictus, *Regula Benedicti*, böl. 48:3-4. Zaman hesabı dönemin antik Roma saat hesaplamasına göre yapılmaktadır. Güzeldal, Aziz Benedikt ve Hıristiyan Manastır Yaşamı, 174.

³² *Regula Magistri*, böl. 50:12.

³³ *Regula Magistri*, böl. 50:1-2.

³⁴ *Regula Magistri*, böl. 50:28. "cuiusvis codicis lectio."

³⁵ Benedictus, *Regula Benedicti*, böl. 48:1. "otiositas inimica est animae."

³⁶ Benedictus, *Regula Benedicti*, böl. 45; Yasin Güzeldal, "Erken Dönem Orta Çağ Hıristiyan Manastırlarında Bir Disiplin Aracı Olarak Fiziksel Ceza", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 21/1 (2021), 218.

³⁷ Benedictus, *Regula Benedicti*, böl. 48:17-20. Pachomus, bu konu hakkında "Mezmun ya da dua okuma sırasında herhangi biri konuşur ya da gülerse, derhal kemerini bağlayacak ve boynu öne eğik ve elleri sarkacak şekilde sunağın önünde duracak ve manastırın amiri tarafından azarlanacaktır" demektedir. *Pachomian Koinonia*, böl. 8.

Görüldüğü üzere gerek *Regula Magistri* gerekse Benedikt Kuralı *lectio divina* günlük manastır işleyişi içerisinde önemli bir yer ayırmış, okumanın verimi arttırmak için günün en verimli zamanlarını seçmiş, okumayı ciddi bir eylem olarak kabul etmiş ve okumanın sistematik bir zemine oturtulmasını sağlamıştır.

5. *Lectio Divina*'nın İçeriği, Cassiodorus ve Pagan Klasik Eserler

Manastır hayatında okumanın yeri ve önemiyle ilgili temel konular ele alındıktan sonra üzerinde durulacak bir diğer önemli husus keşişlerin *lectio* için takip etmeleri gereken programla ilgilidir. Augustinus ve Benedikt'e göre *lectio divina*'nın başlıca amacı, Kutsal Kitap'ı ve kilise babalarının Kutsal Kitap yorumlarını okumaktır. Bu metinler dışında okunan eserler arasında azizlerin yaşamları, şehitlerin hayatları, Basileios, Cassianus'un *Enstitüleri (De Institutis Coenobiorum)* ve diğer Babaların eserleri bulunmaktadır. Ayrıca manastırlarda, kilise babalarının kaleme aldıkları metinlerde ve Kutsal Yazılar'da bulunan, metni anlamaya yönelik çeşitli anlam düzeylerinin anlaşılması için gerekli olan dilbilgisi ve diğer liberal sanatlar (*septem artes liberales*) alanlarında asgari bir eğitim verildiği de bilinmektedir.³⁸ Özellikle gramer üzerine temel eserler kaleme almış olan Donatus (ö. 354), Priscian (ö. 500), Quintilianus (ö. 100) gibi isimler ve birkaç klasik yazarın eserlerinin de bu listeye dâhil olduğu tahmin edilmektedir.³⁹

Lectio divina'nın ana kaynağı olarak görülen Kutsal Kitap metinleri, okunması ve anlaşılması bakımından okunan metinler arasında ilk sırada yer almaktadır. Bu amaç doğrultusunda Kutsal Kitap üzerine yapılan yorumlardan önemli ölçüde faydalanılmıştır. Buna göre, Origenes'ten bu yana takip edilen Orta Çağ Kutsal Kitap hermenötüğü, yorumun iki farklı şekilde yapılmasını öngörmektedir. Bunlardan ilki, Kutsal Yazılar'ın anlaşılması noktasında dilbilgisi ve tarihsel bilgi gerektiren literal veya tarihsel okumalar neticesinde ortaya çıkan anlam; diğeri ise sembolik bir okumayla ortaya çıkan manevi veya mistik bir anlamdır. Manevi anlam düzeyi de ayrıca üç kategoriye ayrılmıştır: alegorik (metnin lafzi anlamının yanı sıra bätını manası üzerinde durulan yorumlama şekli), ahlaki veya tropolojik (mecazi anlamların yorumlanması) ve anagojik (metnin en yüksek anlamı olarak görülen ve eskatolojik manalarının üzerinde durulduğu yorumlama şekli).⁴⁰ Cassianus, Konferanslar (*Collationes*) adlı eserinde Kutsal Yazılar'ın bu dörtlü okuma yönteminden bahseder ve doğru yorum yapabilmek için temel dil becerilerinin gerekli olmasına rağmen, derin manevi anlamların, öz disiplin yoluyla kalplerini arındırmış olanlar tarafından kavranabileceğini vurgular.⁴¹

VI. yüzyılın önemli dini figürlerinden biri olan Cassiodorus (ö. 585), Roma kültürünü sürdürmek için kurduğu ve *Vivarium* adını verdiği manastırında, okuma ve yazmaya verdiği önemle manastırlardaki *lectio divina*'nın gelişimine ciddi bir katkı yapmıştır.⁴² Cassiodorus öncelikle keşişler için ayrıntılı bir entelektüel çalışma programı olan *Institutiones divinarum et saecularium litterarum* (İlahi ve Laik Edebiyatın Yönergeleri) adlı eserini kaleme almıştır. Bu eserinde Roma'da bir ilahiyat okulu kurma planını anlatan Cassiodorus, gerçek doktrinini yayabilecek profesyonel öğretmenler (*professores doctores*) oluşturmak istediğinden bahsetmekte, ancak kendi zamanında bu iş için yeterli öğretmene sahip olamadığından, bunun yerine bir kütüphane ve onun içindekileri kullanmak için de bir tür rehber hazırlamayı tercih ettiğini söylemektedir.⁴³

Cassiodorus *Institutiones*'in birinci kitabında, halihazırda laik bir eğitim almış olanlar için sistematik, kendi rutininde devam eden bir teolojik formasyon müfredatının ana hatlarını vermektedir. Önerilen okumalardan, yeni başlayanlar ve daha ileri düzeydeki

³⁸ Bahsi geçen yedi özgür sanat şu şekildedir: Gramer, mantık ve retorik (trivium); aritmetik, geometri, müzik ve astronomi (quadrivium). Paul Abelson, *The Seven Liberal Arts, a Study in Mediaeval Culture* (New York, Teachers' College, Columbia Univ., 1906); Karl F. Morrison, *The Seven Liberal Arts in the Middle Ages* (Indiana University Press, 1983), 36.

³⁹ Jean Leclercq, *The Love of Learning and The Desire for God: A Study of Monastic Culture* (New York: Fordham University Press, 1982), 14.

⁴⁰ Stephen A. Barney, "Allegory", *Dictionary of the Middle Ages*, ed. Joseph Reese Strayer (New York: Charles Scribner's Sons, 1982), 1/180; Joseph A. Mazzeo, "Allegorical Interpretation and History", *Comparative Literature* 30/1 (1978), 1-21; Muhammet Tarakçı, "Origen ve Alegorik Kitap-ı Mukaddes Yorumu", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/1 (2010), 183-213. Teolojik hermenötik ile alakalı detaylı bilgi için bk. Zeki Özcan, *Teolojik Hermenötik* (Alfa Yayınları, 2000).

⁴¹ Cassian, "Conferences (Collationes)", c. 11, böl. 10:11; 14:8.

⁴² Cassiodorus, birçok el yazmasını toplamış ve keşişlerine, içlerinde hem pagan hem de Hıristiyan yazarların eserleri bulunan bu yazmaların kopyalamalarını emrederek birçok antik metnin korunmasına katkıda bulunmuştur. Onun bu tutumu manastır geleneği içerisinde ilerleyen yüzyıllarda da etkisini sürdürecektir önemli bir yer edinmiştir. Peter Brown, *The Rise of Western Christendom: Triumph and Diversity, A.D. 200-1000* (Chichester, West Sussex ; Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2013), 196-198.

⁴³ Cassiodorus, "De Institutione Divinarum Litterarum", *Patrologia Latina*, ed. Jacques Paul Migne (Paris: J.P. Migne, 1862), 70/1106-1110; Cassiodore (Sénateur) vd., *The Variae of Magnus Aurelius Cassiodorus Senator ...: Being Documents of the Kingdom of the Ostrogoths in Italy ...* (Liverpool University Press, 1992), xlvii.

öğrenciler için yapılan çalışmaların neler oldukları görülebilmektedir. Bu okumalar arasında genellikle Kilise Babalarının eserlerinin yanı sıra, Aristoteles'in *Περὶ Ἑρμηνείας* (*Peri Hermeneias*-Yorum Üzerine) adlı eseri ile Vergilius gibi pagan kültüre ait kaynaklar da bulunmaktadır. Ayrıca Cassiodorus kitabında keşişlere, sağlıklarına nasıl bakacaklarını öğrenmeleri için Hipokrat ve Galen okumalarını da tavsiye eder.⁴⁴ İkinci kitap ise herhangi bir eğitim almamış olanlar için yedi liberal sanat üzerine kurulu yoğun bir eğitimden bahsetmektedir. Cassiodorus, metinlerin mevcudiyetini ve yayılmasını artırmak için Yunanca ve Latince eserlerin çevirisini ve el yazmalarının kopyalanmasını teşvik etmiş ve birçok İncil yorumu ve az sayıda dini olmayan eserin bulunduğu kütüphanesinin envanterini çıkarımıştır. Hatta Cassiodorus 92 yaşında, *scriptorium* (kitap çoğaltma yeri) çalışmaları için bir rehber olarak *De Orthographia* (Doğru Yazım Üzerine) adlı bir eser de kaleme almıştır.⁴⁵

Cassiodorus, liberal sanatlar hakkında yaygın olarak paylaşılan, yani liberal sanatların kökeninin kutsal yazılarda olduğu ve kutsal yazılar bağlamında incelendiklerinde hakikatin hizmetinde kullanılacakları şeklindeki görüşü de desteklemektedir.⁴⁶ Başka bir deyişle, önceki nesillerden eğitilmiş Hıristiyanların kutsal yazıları anlamak için yararlı araçlar olarak gördüğü bu sanatları, erken Orta Çağ koşullarındaki Hıristiyanlar Kutsal Kitap'tan öğrenilecek şeyler olarak görmüşlerdir. Bu nedenle Cassiodorus'un *Institutiones* adlı eserinde sadece entelektüel ve akademik kaygılar gütmediği anlaşılmaktadır.⁴⁷

Cassiodorus'un, *lectio divina*'ya Benedikt'ten çok daha entelektüel bir yaklaşım sergilediği söylenebilir. Çöl keşişleri gibi bazı istisnai kişilerin, insanların yardımı olmaksızın ilahî aydınlanma yoluyla kutsal yazıları anlayabilmiş olabileceklerini kabul etmesine rağmen, kişinin Tanrı'dan sürekli mucizeler isteyerek bunu yapmaması gerektiğini savunmuştur. Ayrıca Benedikt'in aksine, öğrenmeyi, metinlerin düzeltilmesini ve kutsal çalışmaların edebî yönünü de vurgulamaktadır. Bu nedenle Cassiodorus, yılmadan keşişlerini merak dolu bir dikkatle okumaya teşvik etmiştir.⁴⁸ Nitekim Cassiodorus için okumanın iki amacı bulunmaktadır. Bunlardan ilki geleneksel dinî amaçtır, yani sonsuz yaşamı kazanmaktır (bu Benedikt için de geçerlidir); ikincisi ise iyi konuşmayı öğrenmektir. Ancak, onun seküler ve dini bilimlerin bir arada olduğu bir eğitim sistemi temelinde kurduğu manastır okulu kalıcı olamamış, bu süreci barbar (Lombardlar, M. S. VI. yüzyıl sonları) istilaları izlemiş ve Cassiodorus'un ilkeleri sadece bir proje olarak kalmıştır.⁴⁹

Kenobitik manastır hayatının kurumsal bir şekilde oluşmaya başladığı V. yüzyıl Batı Avrupa'sında Roma kültürünün izlerinin görülüyor olması oldukça tabiidir. Manastırda yaşayan keşişler üzerinde oldukça etkili olan bu kültürün kökeni, keşişin klasikler (edebiyat, gramer, felsefe) hakkındaki görüşlerini ve ondan ne şekilde yararlandıklarını öğrenmeye de yardımcı olması bakımından önem arz etmektedir.

Görünüşe göre, iyimser önyargılarına ve alegorik yöntemin kullanılmasına rağmen, klasiklere karşı çoğu keşiş hem güvensizlik hem de içten bir hayranlık arasında ikilemde kalmıştır. Bu kaynaklara olan güvensizliğin sebepleri arasında eserlerin bazen müstehcenlik veya sürekli olarak pagan mitolojisi içermesi gibi etkenler gösterilebilir. Bununla birlikte manastır hayatına adım atmadan önce keşişlerin genç yaşta keşfettikleri ve bizatihi çok fazla üne sahip olmuş metinlere karşı olan hayranlık da pagan metinlere karşı olumsuz tutum sergilenmesinin bir başka nedeni olarak görülmüştür. Bir diğer tehlike, bu metinlerin keşişleri yoldan çıkarabileceği noktasındadır. Örneğin Vergilius'un üslubunun mükemmelliği nedeniyle onun eserlerinin keşişlerin gözünde

⁴⁴ Cassiodorus, "De Institutione Divinarum Litterarum", 70/1106-1110; Dennis Howard Green, *Medieval Listening and Reading: The Primary Reception of German Literature 800-1300* (Cambridge University Press, 1994), 41.

⁴⁵ Cassiodorus, "De Artibus Ac Disciplinis Liberalium Litterarum", *Patrologia Latina*, ed. Jacques Paul Migne (Paris: J.P. Migne, 1862); Cassiodorus, "De Orthographia", *Patrologia Latina*, ed. Jacques Paul Migne (Paris: J.P. Migne, 1862); Leclercq, *The Love of Learning and The Desire for God*, 20; John O. Ward, *Classical Rhetoric in the Middle Ages: The Medieval Rhetors and Their Art 400-1300*, with Manuscript Survey to 1500 CE (BRILL, 2018), 218; Paul A. Olson, *The Journey to Wisdom: Self-Education in Patristic and Medieval Literature* (U of Nebraska Press, 1995), 142.

⁴⁶ Cassiodorus, "De Institutione Divinarum Litterarum", 70/1141, böl. 1:27.

⁴⁷ Cassiodorus, "De Institutione Divinarum Litterarum", 70/1141, böl. 1:28; Philip Timko, "Cassiodorus", *Encyclopedia of Monasticism* (London: Routledge, 2000), 250.

⁴⁸ Cassiodorus, "De Institutione Divinarum Litterarum", 70/1131, böl. 1:16-3. "Curiosa vobis intentione meditandi sunt"

⁴⁹ Cassiodorus, Antonios (ö. 356), Origenes, Jerome veya Cassianus gibi manastır geleneğinin bir parçası olmamış; daha çok izole bir figür olarak kalmış, asla bir model olarak önerilmemiş, hatta ismiyle bile anılmamıştır. Zira Vivarium bir tür "manastır okulu" dur. Bu manada çağdaş olarak kabul edilebilecek olan Aziz Benedikt'in manastırı ise sadece bir manastırdır. Onun da içerisinde bir okulu vardır, ancak bu okuldan asla detaylı olarak söz edilmez ve manastır idealini bu okul hiçbir şekilde değiştirmez veya etkilemez. Zira bu okul manastır idealin bir parçası değil, bu idealin gerçekleşmesinin bir parçasıdır. Bu nedenle Kutsal Kitap ve diğer dini eserlerin dışında kalan edebiyat külliyyatı sadece Tanrı arayışına götüren gerekli ve kabul edilmiş birer araçtır. Leclercq, *The Love of Learning and The Desire for God*, 21.

Kutsal Yazılar'ı gölgede bırakabileceği düşüncesi tehlikeli görülmüştür. Yani görüntülerin, fikirlerin, insan duygularının ve bunların ifade edildiği kelimelerin güzelliğinin; İncil'in tamamen içsel, doğaüstü ve ruhsal çekiciliğinden daha parlak görünmesi tehlikeli bulunmuştur. Bu nedenle bazı yazarlar, Jerome ve Augustinus'un yaptığı gibi, kendilerini Kutsal Kitap'ın bu kadar mütevazı bir üslupla yazılmasına gerekçeler sunmak zorunda hissetmişler ve bunun için, *Kutsal Kitap'ın güzelliği tamamen içtendir ve ilahi oluşundadır* diye ifade etmek durumunda kalmışlardır. Bu tür yazarlar, artık okumasalar da, bu metinleri gençliklerinde hatırlayacak ve alıntılacak kadar iyi özümstedikleri için, klasikler hakkında çok rahat bir şekilde kötü konuşabilmişlerdir. Örneğin, Karolenj (VIII ve IX. yüzyıl) döneminin önemli din adamlarından biri olan Flaccus Albinus Alcuin (öl. 804) bu konuda şöyle der: "Bu Tanrı adamı gençken, şimdi duymak istemediği ya da öğrencilerinin okumasını arzu etmediği eski filozofların kitaplarını ve Vergilius'un yalanlarını okumuştur."⁵⁰ Clairvaux'lu Bernard'a göre, sessizliğin bir kural olarak korunduğu *scriptorium*'da (yazı salonunda), pagan bir yazar tarafından yazılmış bir kitap isteyen keşiş, bir kitabı gösteren işareti (eller açık, avuçlar yukarı doğru) yapar, ancak buna ek olarak, bir kitaba dokunur ve kulağını kaşıyan bir köpeği taklit etmek için parmağını kulağına götürür.⁵¹ Bu durum karşısında Kutsal Yazılar'ın, fabllar ve hatalarla dolu pagan metinleriyle neden aynı yerde tutulduğuna dair sorulacak bir soruya ise manastır geleneğinde genellikle Pavlus'un şu sözleriyle cevap verilmiştir: "Büyük bir evde yalnız altın ve gümüş kaplar bulunmaz; tahta ve toprak kaplar da vardır. Kimi onurlu, kimi bayağı iş için kullanılır."⁵² Zira bu görüşü savunanlar ayrıca İsa Mesih'in: "Babamın evinde kalacak çok yer var"⁵³ dediğini aktarmakta ve orada her bir kimsenin kutsal olana eriştiği ölçüde mutlu olacağını söylemektedirler. Bu anlayışa göre, benzer şekilde pagan metinler de saf niyetlerle anlaşılırsa, birer terbiye kaynağı olarak görülebilir.⁵⁴

Manastır kütüphanelerinde yer alan bu klasik eserlerin sonraki yüzyıllara aktarılması şüphesiz *scriptorium* sayesinde olmuştur. Bu mekan, manastır topluluklarında el yazmalarını kopyalamakla uğraşan katiplerin kullanımı için ayrılmış bir tür yazı mekanı olarak kullanılmıştır. IV. yüzyıldan itibaren manastırlarda başlayan kopyalama faaliyetleri çerçevesinde, VI. yüzyıla kadar kopyalanan baskın metinler olarak kabul edilen Yunan ve Latin klasikleri, yerini manastır geleneğinin yükselişine paralel olarak Hıristiyan metinlerine bırakmıştır. Bunun bir sonucu olarak Yunan ve Latin edebiyatının klasikleri manastırların kütüphane raflarında ihmal edilmiştir. Bu ihmal, eski el yazmalarının normalde olduğundan daha hızlı çürümeye neden olmuştur. Hatta bazı pagan el yazmaları, yüksek parşömen maliyeti nedeniyle, İncil kopyalarını yazmak için *palimpsest* işlemi uygulanarak yeniden kullanılmıştır.⁵⁵ Antik çağdan kalma çoğu el yazması bu ve diğer doğal sebeplerden dolayı günümüze ulaşamamıştır. El yazmaları, klasik bir canlanmanın gerçekleştiği VIII. yüzyılın ortalarından IX. yüzyılın başlarına kadar, yalnızca üzerine yazıldıkları papirüsün veya parşömenin dayanıklılığı ile Kutsal Roma İmparatoru Charlemagne'nin (öl. 814) imparatorluk genelindeki manastırlardaki öğrenme ruhunu yeniden canlandırdığı Karolenj Reformu sayesinde hayatta kalmış, günümüze kadar gelebilmiştir.⁵⁶

6. *Lectio Divina*'nın Uygulanış Şekli ve 2. Guigo'nun Merdiveni

Esasen sözlü-işitsel bir deneyim olmaktan ziyade Benedikt'in *lectio*yu günlük manastır işleyişinin içine dahil etmesi ile birlikte giderek daha çok kalbin metinle ve metin aracılığıyla Tanrı ile içsel bir diyalogu haline gelen *lectio divina*, manastır geleneğinin gelişmesiyle daha sistematik bir hale getirilmiştir. Bu dinamiğin klasik formülasyonu, Şartrö Tarikatı'na mensup 2.

⁵⁰ William Birney, "Did The Monks Preserve The Latin Classics?", *The Monist* 15/1 (1905), 99; Leila Avrin, *Scribes, Script, and Books: The Book Arts from Antiquity to the Renaissance* (American Library Association, 2010), 209.

⁵¹ Marquard Herrgott, *Vetus Disciplina Monastica, seu collectio auctorum Ordinis S. Benedicti maximam partem ineditorum, qui ante sexcentos fere annos per Italiam, Galliam atque Germaniam de monastica disciplina tractarunt* (Parisii: Caroli Osmont, 1726), 172.

⁵² 2Ti.2:20. *Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur, İncil* (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi - Yeni Yaşam Yayınları, 2009).

⁵³ Yu.14:2.

⁵⁴ Leclercq, *The Love of Learning and The Desire for God*, 125; Brown, *The Rise of Western Christendom*, 477; Ronald G. Witt, *The Two Latin Cultures and the Foundation of Renaissance Humanism in Medieval Italy* (Cambridge University Press, 2012), 31.

⁵⁵ Eski mürekkep ya yıkanır ya da daha yaygın olarak yapıldığı şekliyle kazınır yeni bir metin oluşturmak için üzerine yazılır. Yapılan bu işleme "palimpsest" denir. En meşhur palimpsest metinler arasında Cicero'nun, *De re publica* adlı eseri ve Arşimet'in parşömenleri gösterilmektedir. "The Archimedes Palimpsest" (Erişim 01 Şubat 2022). Bernhard Bischoff, *Manuscripts and Libraries in the Age of Charlemagne* (Cambridge University Press, 2007), 136.

⁵⁶ Johannes Fried, *Charlemagne* (Harvard University Press, 2016), 241; M. C. Howatson (ed.), *The Oxford Companion to Classical Literature* (OUP Oxford, 2013), 556. Lister M. Matheson, *Icons of the Middle Ages: Rulers, Writers, Rebels, and Saints* (ABC-CLIO, 2012), 170; Paul Smeyers-Marc Depaepe, *Production, Presentation and Acceleration of Educational Research: Could Less Be More?* (Springer Nature, 2021), 36.

Guigo (ö. 1188/1193?) tarafından oluşturulmuştur. Buna göre *lectio divina* şu dört aşamadan müteşekkildir: *lectio*, *meditatio*, *oratio*, *contemplatio*; okuma, meditasyon, dua, tefekkür.⁵⁷

Okumanın ilk adımı, Benedikt ve diğer manastır yazarlarının çoğunun da önerdiği gibi Kutsal Yazılar'ı okumaktır (*lectio*). Bu okuma sayesinde, kişiyi daha üst düzey bir idrak seviyesine ulaştıracak bir süreç başlamış olur. Metin ilk kez okunduğunda hemen ona anlam verilmeye çalışılmaz. Öncelikle okunan metnin üzerine bir süre düşünüp Kutsal Ruh'un, okuyan kişinin zihnini aydınlatması beklenir. Zira *lectio divina* bağlamında, kutsal yazıların okuyucunun ruhsal düzeyine bağlı olarak erişilebilecek birçok anlamı olduğu varsayılır.⁵⁸ Buna göre okuyucu ilk olarak metnin literal anlamını anlar, zaman geçtikçe ve maneviyatı geliştikçe ahlaki ve anagojik anlamları da anlayabilir.⁵⁹

İkinci adım, okunan metin üzerine meditasyon yapmaktır (*meditatio*). Meditasyon yapabilmek için okunan yerler farklı açılardan düşünülür. Burada okuyucu, dikkatini metnin analizine değil, zihnini açık tutup okuduğu yerlerle ilgili kendisine bir anlam ilham etmesi için Kutsal Ruh'a yoğunlaşır.⁶⁰ Bu nedenle *meditatio* sadece zihinsel bir faaliyet olarak kabul edilmemekte, aynı zamanda kalbi de meşgul eden bir uygulama olarak görülmektedir. Zira meditasyonun, zihni ve kalbi birleştiren bir eylem olduğu düşünülmektedir.

Klasik kullanımda olduğu gibi, erken dönem manastır kurallarında da *meditatio* esas olarak, ezberleme ve tekrar etme anlamlarına da gelmektedir.⁶¹ Nitekim insan deneyimi, bir şeyin "kalpten" bir kez öğrenildiğinde, ekstrasdan herhangi bir zihin çabası gerektirmeden onu hafızadan okumanın kolay olduğunu göstermektedir. Bu nedenle meditasyon, dudaklar tarafından telaffuz edilen sözcükleri kalbin dil aracılığıyla eyleme dönüştürdüğü bir manevi egzersiz olarak da görülebilir.⁶²

Üçüncü adım olan *oratio* (dua), geleneksel olarak *lectio*'dan alınan ilhama içten bir yanıt olarak yorumlanmıştır. Yani ilahî sesi duyduktan sonra okuyucu, özgürce, kendiliğinden bir cevap verir. Tanrı'nın sözünü okuyup onun üzerine meditasyon yaptıktan sonra, kalp bundan etkilenir ve irade harekete geçer.⁶³ *Oratio*, ruhun bu heyecanına verilen bir yanıt olarak yorumlanmaktadır. Bu tür bir yanıtın alabileceği birçok biçim vardır. Genellikle bu, sözlü olarak ifade edilen dua şeklinde bir yanıt olabileceği gibi aynı zamanda tapınmada secdeye varmak, bir mum yakmak şeklinde de olabilir.⁶⁴

Oratio basamağı da gerçekleştikten sonra son adım olan *contemplatio* (tefekkür) ile *lectio* sürecinin zirvesine ulaşılır. Tanrı'nın bu şekilde deneyimlenmesi, sadece sadık okuyuculara bahsedilmiş olan bir tür armağan olarak görülür. Guigo için tefekkür "yoğun bir duygusal deneyimdir" ve kişi sanki "tamamen manevi bir hüviyete bürünür."⁶⁵ Katolik Kilisesi ilmihi de tefekkürü "sessizlik, görünen dünyanın sembolü, sessiz sevgi" olarak tanımlamaktadır.⁶⁶

Guigo, eserinin bazı kısımlarında dört aşamalı okuma sürecinin özetini farklı betimlemelerle ifade etmektedir. Örneğin *lectio*'yu bir ziyafete benzeterek şöyle der: "Okumak, sanki yiyeceği bütün olarak ağza koyar, meditasyon onu çiğner ve parçalara ayırır, dua lezzetini alır, tefekkür sevindiren ve mutlu eden tatlılığın ta kendisidir."⁶⁷ Bir metni okumak ve anlamakla ilgili Guigo'nun dile getirdiği bu metafor diğer manastır yazarları tarafından da benimsenmiştir. Bu nedenle Kutsal Kitap'ın sözlerini tatma ve tadına bakmaya dair tüm metaforlar, dudakları ve ağızları ile okuyan insanlara doğal gelir. Bununla ilgili olarak verilen okuma tavsiyeleri

⁵⁷ Guigo, *Ladder of Monks and Twelve Meditations*, 68.

⁵⁸ Guigo, *Ladder of Monks and Twelve Meditations*, 68. Michael Casey, "Art of Lectio Divina", *The Benedictine Handbook*, ed. Anthony Maret-Crosby (Collegeville, Minnesota: Liturgical Press, 2003), 107.

⁵⁹ Benner, *Opening to God*, 51; Robertson, *Lectio Divina*, 46.

⁶⁰ Michael Casey, "Art of Lectio Divina", 111.

⁶¹ Robertson, *Lectio Divina*, xiv.

⁶² Metinlerin ezberlenmesine yönelik *meditatio* erken dönem keşişlerinin daha sık başvurduğu bir yöntem olmuştur. Ancak daha sonra, kitaplar daha erişilebilir ve daha okunaklı hale geldikçe ezberleme ihtiyacı da azalmıştır. Robertson, *Lectio Divina*, 27.

⁶³ Guigo, *Ladder of Monks and Twelve Meditations*, 79.

⁶⁴ Benner, *Opening to God*, 54.

⁶⁵ Guigo, *Ladder of Monks and Twelve Meditations*, 74; Studzinski, *Reading To Live*, 237.

⁶⁶ "Catechism of the Catholic Church-Contemplative Prayer" (Erişim 02 Şubat 2022), böl. 2717.

⁶⁷ Guigo, *Ladder of Monks and Twelve Meditations*, 69.

Mezmurlar'da şu şekilde kendine yer bulur: "Tadın da görün, Rab ne iyidir."⁶⁸ Aynı metaforu 12. yüzyılın diğer yazarlarında da görmek mümkündür. Canterbury'li Anselmus (ö.1109), *Meditationes et orationes* (Meditasyonlar ve Dualar) adlı eserinde okuyucusunu "kurtarıcımızın tanrılığını tatmaya... onun sözlerinin peteğini yemeye" teşvik eder.⁶⁹ Aziz Bernard ise Kutsal Yazılar'ı okumasından şu şekilde bahseder: "Onu tatlı bir şekilde derin derin düşünüyorum ve ruhum onunla doluyor."⁷⁰

Guigo bir adım daha da ileri giderek okuma sürecinin basamaklarını kişinin ruhsal yaşamının aşamalarıyla ilişkilendirir. Bu dört basamağın ilkinin yeni başlayanlar, ikincisini ustalar, üçüncüsünü adanmışlar ve dördüncüsünü de kutsanmışlar olarak adlandırır. Yeni başlayanlar, bir tür dışsal duyuların bir alıştırmaya olan okumanın ilk aşamasında olanlardır. Bunlar daha çok, metne hakimiyet yoluyla meditasyon için bir temel oluşturmakla ilgilenirler. Uzmanlar, metin içinde hazine "kazan" ve okuyucuyu dua etmeye yönlendiren meditasyonla meşgul olurlar. Manevi gelişimin üçüncü seviyesindeki adanmışlar, kendilerini dua ile hemhal ederler ve nihayet kutsananlar da tefekkür ile ilgilenirler.⁷¹

Görüldüğü üzere 12. yüzyıl manastır ortamında *lectio* geleneği, bu pratiği daha da fazla detaylandırma ve geliştirme çabalarıyla desteklenmiştir. Bu dönemin bir diğer önemli manastır yazarlarından ve dini figürlerinden biri olan Clairvaux'lu Bernard da *lectio*'yu zenginleştirmek için kendi görüşlerini patristik geleneğin öğretilerinin üzerine inşa etmiştir. Bernard, kişisel reform ve *lectio* aracılığıyla Tanrı'ya dönüş sürecinde duygusallığın rolüne açık bir şekilde dikkat çekmiştir. Ona göre Tanrı'nın sözü, manevi dönüşüm yoluyla, üstesinden gelinmesi gereken karanlık ve günahlı alanları aydınlatır. Kutsal Kitap da bu sürece rehberlik eder.⁷² Bernard için okumak entelektüel bir faaliyetin ötesinde bir anlam ifade ettiğinden, Kutsal Yazılar'ın da bu sebeple insanlar tarafından özümzeneceğini düşünmektedir. Guigo'da olduğu gibi Bernard da Kutsal Kitap okumalarını metaforik bir dille anlatmayı tercih etmiştir. Bununla ilgili olarak sık sık Kutsal Yazılar'la temas yoluyla Tanrı'yı "tatmaktan" bahseder ve şöyle der: "Ruh, kendini Kutsal Yazılar ve yasa üzerinde derin düşünmeye verir. Sonra, kalbin damak ve boğazıyla tat almaya başlar ve zengin tefekkür şarabıyla az da olsa tatlandırır, bunun üzerine peygamberle birlikte özgürce şöyle diyebilir: "Ne tatlı geliyor verdiğin sözler damağıma, baldan tatlı geliyor ağzıma!"⁷³

Sonuç

Manastır yaşamı, ortaya çıktığı ilk zamanlardan itibaren daima ruhun Tanrı ile birleşmesini nihai hedef olarak görmüştür. İlk olarak Benedikt döneminde manastır programına el emeği ve kefarete görevlerine bağlı olarak girmiş olan *lectio divina*'nın zamanla değer kazanmaya başladığı görülmektedir. Gerek çöl keşişleri gerekse kenobitik manastır yaşamının başlamasından itibaren *Tanrı ile bir olma* hedefine ulaşmanın yolları farklı olmuş olsa da, 12. yüzyıla gelindiğinde bir tür manevi yükseliş şemasının kaçınılmaz olarak *lectio divina*'nın önemli bir adımı olarak bu konuya dahil edildiği açıktır. Kutsal olan bir okuma, Tanrı'nın sözünün disiplinli bir şekilde okunmasına, bu söze duayla yanıt verilmesine ve keşişin tefekkür birliğine erişme niyetine odaklanmaktadır.

Çöl keşişleri asketik yaşamın en temel kurallarından biri olan *dünyevi uğraşlarla ilişkilendirilen her şeyi geride bırakma* prensibine kitapları da dâhil ettikleri için bu dönemde genellikle *lectio divina*'nın Kutsal Kitap'la sınırlandırıldığı ve bu sebeple okuma yazma kültürünün çok zayıf olduğu görülmüştür. Ancak, Kutsal Kitap dışındaki metinlerin okunması, yerleşik manastır kültürüne geçişle birlikte keşişler tarafından artık geride bıraktıkları dünyevi zevklerin bir parçası olarak değil, zihni Kutsal Kitap'ın sözlerine odaklayan nesnelere olarak görülmeye başlanmıştır. Bunun sonucu olarak bu metinlerin dünyevi zevklerden bir kopuş ve zihnin Tanrı'nın işlerine olan bağlılığını mümkün kıldığı görülmüştür.

⁶⁸ Mez.34:8

⁶⁹ Liber precum : in quo variae et multae egregiae preces ex operibus SS. Patrum desumptae continenter ad usum cleri tum regularis tum secularis ... (Lutetiae [i.e. Paris, France] : L. Vives, 1857), 240, böl. 11. "Gusta Bonitatem redemptoris tui... mande favum verbum, surge plus quam mellitum saporem."

⁷⁰ Bernardus Claraevallensis Abbas, "Sermones In Cantica Cantorum", *Patrologia Latina*, ed. Jacques Paul Migne (Paris: J.P. Migne, 1862), 183/849, böl. 16:2. "Suaviter rumino ista, et replentur viscera mea."

⁷¹ Guigo, *Ladder of Monks and Twelve Meditations*, 80.

⁷² Bu konuda Bernard şöyle demektedir: "Gizemde saklı olan bilgelikten bahseden, ancak bunu bize tanıdık sözlerle söyleyen ve insan zihinlerimizi aydınlatırken bile sevgimizi Tanrı'da köklendiren Kutsal Yazı örneğini izleyelim." Bernardus Claraevallensis Abbas, "Sermones In Cantica Cantorum", 183/140, böl. 74:1-2.

⁷³ Mez.119:103. Maureen M. O'Brien (ed.), *Bernard of Clairvaux: The Parables & the Sentences*, çev. Michael Casey - Francis R. Swietek (Kalamazoo, Mich: Cistercian Pubns, 2000), 311-312.

Benedikt ve *Regula Magistri* tarafından günlük manastır programına dâhil edilen *lectio divina* pratiğinin manastır kültürüne kattığı en önemli kazanımlardan biri, halkın çoğunluğunun okuma yazma bilmediği bir dönemde günlük yaklaşık dört saatin okumaya ayrılması ve bunun neticesinde de bu uygulamanın yazma ve kopyalama faaliyetlerine ön ayak olmasıdır. Benedikt'in manastır idealinin başlıca hedefi olarak görmediği ve onu sadece manastır idealine ulaştıran bir araç olarak gördüğü yazma ve kopyalama faaliyetleri çağdaşı Cassiodorus tarafından aynı şekilde görülmemiştir. Cassiodorus'un, manastırını tamamen eğitim öğretim odaklı görmesi, gayesi Tanrı'ya ulaşmak olan manastır yaşamında Cassiodorus'un sisteminin uzun süreli varlığını sürdürememesine neden olmuştur. Bununla birlikte manastırlarda Kutsal Kitap dışında okunan eserlerin seçimi de dikkat çekicidir. Özellikle pagan literatürüne ait eserlerin tercih edilmemesi ve bunun gerekçesi olarak okuyan kişinin kafasının karışacağından korkulmasının, Kutsal Kitap ve dini içerikli metinlere yoğunlaşılmasında önemli bir pay sahibi olduğu görülmektedir.

12. yüzyıla gelindiğinde *lectio divina* pratiğinin tamamen sistematik bir hale getirildiği görülmektedir. Bu noktada 2. Guigo'nun *lectio*'nun dört aşamasını akılda kalıcı bir şekilde kolay ve anlaşılır bir üslupla sık sık metaforik bir dil kullanarak anlatmasının büyük rolü olduğu görülmektedir. Nitekim Guigo'nun bu sınıflandırması, bugün bilinen şekliyle *lectio divina*'nın mistik geleneğini oluşturan dört adımı olarak kabul edilmektedir.

Lectio divina uygulamasında bahsi geçen etkileşimin gerçekleşmesinde muhakkak metnin orijinal diline (Latince veya Yunanca) hâkim olunmasının da önemli bir yeri olduğunu söylemekte fayda vardır. Manastırlarda verilen gramer ve retorik eğitiminin altında yatan ana sebep de budur. Her ne kadar Latince metin de (Vulgata) Yunanca metin de (Septuaginta) Kutsal Kitap'ın orijinal dilleri olmasa da erken dönem yazarları tarafından tercüme edilen ve yüzyıllardır ortak nüsha olarak kullanılan ve kilise tarafından da resmi olarak kabul edilen bu metinlere ayrı bir kutsiyet atfedilmiştir. Bu nedenle Kutsal Kitap'ı orijinal dilinden okuyamayan bir kimsenin, *lectio divina* yapması da beklenemez. O halde, sonuç itibarı ile manastır geleneğindeki *lectio* uygulamasının şu üç nedenden dolayı "*divina*" olarak kabul edilebileceğini söylemek mümkündür: Konusu, (okunan metin); metnin okunma biçimi, (metni anlamak ve özümsemek) ve son olarak da okumanın hedefi (Tanrı ile bir olmak).

Kaynakça

- A. Barney, Stephen. "Allegory". *Dictionary of the Middle Ages*. ed. Joseph Reese Strayer. C. 1. New York: Charles Scribner's Sons, 1982.
- Abelson, Paul. *The Seven Liberal Arts, a Study in Mediaeval Culture*. New York, Teachers' College, Columbia Univ., 1906.
- Augustine. "On Christian Doctrine (De doctrina christiana)". *Nicene and Post-Nicene Fathers-1*. ed. Philip Schaff. New York: The Christian Literature Publishing Co, 1890.
- Augustine. *The Monastic Rules (Ordo Monasterii)*. ed. Boniface Ramsey. Hyde Park, N.Y: New City Press, 1st Edition., 2004.
- Avrin, Leila. *Scribes, Script, and Books: The Book Arts from Antiquity to the Renaissance*. American Library Association, 2010.
- Aykit, Dursun Ali. *Hristiyanlığın Öncüsü Olarak İskenderiyeli Philo*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2011.
- Aykit, Dursun Ali. "Bir Yahudi Mistik Grubu: Therapeutae". *Kutadgubilig: Felsefe Bilim Araştırmaları* 0/23 (2013), 49-67.
- Basileios. *The Asketikon of St Basil the Great*. çev. Anna M. Silvas. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Benedictus. *RB 1980: The Rule of St. Benedict in Latin and English with Notes*. ed. Timothy Fry. Collegeville, Minn: The Liturgical Press, 1st Edition., 1981.
- Benner, David G. *Opening to God*. Illinois: InterVarsity Press, 2010.
- Bernardus Claraevallensis Abbas. "Sermones In Cantica Cantorum". *Patrologia Latina*. ed. Jacques Paul Migne. Paris: J.P. Migne, 1862.
- Birney, William. "Did The Monks Preserve The Latin Classics?" *The Monist* 15/1 (1905), 87-108.
- Bischoff, Bernhard. *Manuscripts and Libraries in the Age of Charlemagne*. Cambridge University Press, 2007.
- Brown, Peter. *The Rise of Western Christendom: Triumph and Diversity, A.D. 200-1000*. Chichester, West Sussex ; Malden, MA: Wiley-Blackwell, 3rd edition., 2013.
- Cassian, John. "Conferences (Collationes)". *Nicene and Post-Nicene Fathers*. çev. Edgar C.S. Gibson. ed. Philip Schaff. The Newman Press, 1997.
- Cassianus. "Institutes". *Nicene and Post-Nicene Fathers-2*. ed. Philip Schaff. Edinburgh: T&T Clarke, 1994.
- Cassiodore (Sénateur) vd. *The Variae of Magnus Aurelius Cassiodorus Senator ...: Being Documents of the Kingdom of the Ostrogoths in Italy ...* Liverpool University Press, 1992.
- Cassiodorus. "De Artibus Ac Disciplinis Liberalium Litterarum". *Patrologia Latina*. ed. Jacques Paul Migne. Paris: J.P. Migne, 1862.
- Cassiodorus. "De Institutione Divinarum Litterarum". *Patrologia Latina*. ed. Jacques Paul Migne. Paris: J.P. Migne, 1862.
- Cassiodorus. "De Orthographia". *Patrologia Latina*. ed. Jacques Paul Migne. Paris: J.P. Migne, 1862.
- Crislip, Andrew. "The Sin of Sloth or the Illness of the Demons? The Demon of Acedia in Early Christian Monasticism". *The Harvard Theological Review* 98/2 (2005), 143-169.
- Deseille, Placide. "Acedia According to the Monastic Tradition". *Cistercian Studies Quarterly* 37/3 (2002).
- Fried, Johannes. *Charlemagne*. Harvard University Press, 2016.
- Green, Dennis Howard. *Medieval Listening and Reading: The Primary Reception of German Literature 800-1300*. Cambridge University Press, 1994.
- Guigo. *Ladder of Monks and Twelve Meditations*. çev. Edmund Colledge - James Walsh. Kalamazoo, Mich: Liturgical Press, Illustrated edition., 1981.
- Güzeldal, Yasin. *Aziz Benedikt ve Hristiyan Manastır Yaşamı*. İstanbul: Ayışığı Kitaplığı, 2021.
- Güzeldal, Yasin. "Erken Dönem Orta Çağ Hristiyan Manastırlarında Bir Disiplin Aracı Olarak Fiziksel Ceza". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 21/1 (2021), 209-235.
- Herrgott, Marquard. *Vetus Disciplina Monastica, seu collectio auctorum Ordinis S. Benedicti maximam partem ineditorum, qui ante sexcentos fere annos per Italiam, Galliam atque Germaniam de monastica disciplina tractarunt*. Parisiis: Caroli Osmont, 1726.
- Howatson, M. C. (ed.). *The Oxford Companion to Classical Literature*. OUP Oxford, 2013.
- Jerome. "Letter (Epistola)". *Nicene and Post-Nicene Fathers-1*. ed. Philip Schaff. Buffalo, NY: Christian Literature Publishing Co., 1887.

- Larsen, Lillian I. - Rubenson, Samuel. *Monastic Education in Late Antiquity: The Transformation of Classical Paideia*. Cambridge University Press, 2018.
- Leclercq, Jean. *The Love of Learning and The Desire for God: A Study of Monastic Culture*. New York: Fordham University Press, 3rd edition., 1982.
- Lejay, Paul. "Latin Literature in the Church". *Catholic Encyclopedia*. 9/32-34. New York: Robert Appleton Company, 1908.
- Mariano Magrassi. *Praying the Bible: An Introduction to Lectio Divina*. Collegeville, MN: Liturgical Press, 1998.
- Matheson, Lister M. *Icons of the Middle Ages: Rulers, Writers, Rebels, and Saints*. ABC-CLIO, 2012.
- Mazzeo, Joseph A. "Allegorical Interpretation and History". *Comparative Literature* 30/1 (1978), 1-21.
<https://doi.org/10.2307/1769561>
- Michael Casey. "Art of Lectio Divina". *The Benedictine Handbook*. ed. Anthony Maret-Crosby. Collegeville, Minnesota: Liturgical Press, 2003.
- Morrison, Karl F. *The Seven Liberal Arts in the Middle Ages*. Indiana University Press, 1983.
- O'Brien, Maureen M. (ed.). *Bernard of Clairvaux: The Parables & the Sentences*. çev. Michael Casey - Francis R. Swietek. Kalamazoo, Mich: Cistercian Pubns, 2000.
- Pachomian Koinonia: II, Pachomian Chronicles and Rules*. çev. Armand Veilleux OCSO. Kalamazoo, Mich: Liturgical Press, Annotated edition., 1981.
- Olson, Paul A. *The Journey to Wisdom: Self-Education in Patristic and Medieval Literature*. U of Nebraska Press, 1995.
- The Rule of the Master*. çev. Luke Eberle OSB. Liturgical Press, 1977.
- Özcan, Zeki. *Teolojik Hermenötik*. Alfa Yayınları, 2000.
- P. De Letter - W. J. Hill. "Theology, History Of". *The New Catholic Encyclopedia, 2nd Edition* (2nd edition). ed. Berard L. Marthaler. C. 13. Detroit : Washington, D.C: Gale Research Inc, 2002.
- Philip Timko. "Cassiodorus". *Encyclopedia of Monasticism*. 750-752. London: Routledge, 2000.
- Reif, Stefan C. *Judaism and Hebrew Prayer: New Perspectives on Jewish Liturgical History*. Cambridge University Press, 1995.
- Robertson, Duncan. *Lectio Divina: The Medieval Experience of Reading*. Liturgical Press, 2011.
- Smeyers, Paul - Depaepe, Marc. *Production, Presentation, and Acceleration of Educational Research: Could Less Be More?* Springer Nature, 2021.
- Studzinski, Raymond. *Reading To Live: The Evolving Practice of Lectio Divina*. Trappist, Ky. : Collegeville, Minn: Liturgical Press, Illustrated edition., 2009.
- Tarakçı, Muhammet. "Origen ve Alegorik Kitab-ı Mukaddes Yorumu". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/1 (2010), 183-213.
- Tertullianus. "De idolatria (On idolatry)". çev. S. Thelwall. *Ante-Nicene Fathers*. ed. Alexander Roberts vd. New York: Christian Literature Publishing Co., 1886.
- The Sayings of the Desert Fathers: The Alphabetical Collection*. çev. Benedicta Ward. Kalamazoo, Mich: Liturgical Press, 1975.
- Thaumaturgus, Saint Gregory. *Life and Works (The Fathers of the Church, Volume 98)*. çev. Michael Slusser. Washington, D.C.: Catholic University of America Press, 1998.
- Ward, John O. *Classical Rhetoric in the Middle Ages: The Medieval Rhetors and Their Art 400-1300, with Manuscript Survey to 1500 CE*. BRILL, 2018.
- Wathen, Ambrose. "Monastic Lectio: Some Clues from Terminology". *Monastic Studies* 12 (1976), 207-216.
- Webster, Raymund. "The Carthusian Order". *The Catholic Encyclopedia*. C. 3. New York: Robert Appleton Company, 1911.
- Witt, Ronald G. *The Two Latin Cultures and the Foundation of Renaissance Humanism in Medieval Italy*. Cambridge University Press, 2012.
- Wortley, John. *An Introduction to the Desert Fathers*. Cambridge, United Kingdom ; New York, NY: Cambridge University Press, 2019.
- "Catechism of the Catholic Church-Contemplative Prayer". Erişim 02 Şubat 2022.
https://www.vatican.va/archive/ENG0015/_P9M.HTM

“Dei verbum”. Erişim 18 Ocak 2022. https://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651118_dei-verbum_en.html

Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur, İncil. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi - Yeni Yaşam Yayınları, 2009.

Liber precum : in quo variae et multae egregiae preces ex operibus SS. Patrum desumptae continenter ad usum cleri tum regularis tum secularis ... Lutetiae [i.e. Paris, France] : L. Vives, 1857.

“The Archimedes Palimpsest”. Erişim 01 Şubat 2022. <https://www.archimedespalimpsest.net/>